

DOI: <https://doi.org/10.31318/2786-8877.6.2023.291418>

НІМИЛОВИЧ О. М.

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка. Факультет початкової освіти та мистецтва. Доцент кафедри музично-теоретичних дисциплін та інструментальної підготовки (Дрогобич, Україна).

Nimylovych, Oleksandra. Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University. Faculty of Primary Education and Arts. Assistant Professor at the Department of Music Theoretical Disciplines and Instrumental Training (Drohobych, Ukraine).

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1795-9288>

© Німилович О. М., 2023.

СІМ ХОРАЛЬНИХ КОМПОЗИЦІЙ «ПРОФІЛІ ЧАСУ» ДЛЯ ОРГАНА ВОЛОДИМИРА ГУБИ

SEVEN CHORAL COMPOSITIONS “PROFILES OF TIME” FOR ORGAN BY VOLODYMYR GUBA

Володимир Губа (1938–2020) — відомий український композитор, народний артист України, лауреат премій імені Миколи Лисенка, Олександра Довженка, Василя Стуса, Лео Вітошинського і Бориса Лятошинського, яскравий представник українського руху опору другої половини ХХ століття, генерації національної інтелігенції в Україні — «шістдесятництва». У творчості В. Губи орган зазвучав у сольних органних і ансамблевих композиціях, в музиці до художніх і документальних фільмах, а також у звуковому поєднанні з тембрами українських народних інструментів.

Злет органного мистецтва в Україні припав на другу половину ХХ століття. В. Губа був одним із перших, хто звернувся у своїй творчості до органної музики, сприяючи її подальшому розвитку. Серед знаних авторів композицій для органа в Україні — Микола Колесса, Іштван Мартон, Тадей Маєрський, Іван Карабич, Віталій Губаренко, Юрій Іщенко,

Леонід Грабовський, Леся Дичко, Валерій Кікта, Євген Станкович, Лев і Жанна Колодуби, Валентин Бібік, Анатолій Котлярєвський, Мар'ян Кузан, Геннадій Ляшенко, Олександр Красотов, Алла Загайкевич, Дмитро Киценко, Олександр Козаренко, Світлана Острова, Вікторія Польова, Геннадій Сасько, Володимир Рунчак, Петро Товстуха, Кармелла Цепколенко, Михайло Шух, Ігор Щербаков, Олександр Щетинський, Володимир Зубицький, Олександр Яковчук, Євген Льонко, Богдан Котюк, Святослав Лунков, Віктор Камінський, Богдана Фроляк, Золтан Алмаші, Олег Безбородько, Віктор Теличко.

Творча скарбниця Володимира Губи містить композиції різних жанрів, серед яких і твори для органа — програмні поеми («Готична», «Жалобна», «Голос пам'яті»); сім хоральних композицій «Профілі часу»; «Пісня про Байду» (1984); сюїти — «Українські сцени», «Український альбом», «Народний триптих» (1964–1968), а також Симфонія-епітафія «Обеліски», «Присвята Б. Которовичу» для фортепіано, органа і скрипки. «Не будучи органістом, композитор обирає орган як потужний інструментальний засіб втілення в музиці епіко-драматичних, трагічних та ліро-епічних образів», — наголошує дослідниця Д. Купіна [Купіна, 2020, с. 59].

В. Губа досить часто використовував орган, його багате звукове тембральне забарвлення в музиці до поетичних кінокартин: «Камінний хрест» (1968, режисер Леонід Осика), майстерно поєднавши звучання органа з цимбалами; «Захар Беркут» (1971, режисер Л. Осика), пов'язавши авторське трактування українського музичного фольклору зі звучанням органа.

Варто наголосити, що серед музичних інструментів В. Губа надавав перевагу фортепіано й органу. Його фортепіанні твори виходили друком у Києві в 1971 й 1985 роках. Уже після відходу композитора в позасвіті, 2020 року, побачило світ нотне видання «Київський авангард. Антологія камерної музики»¹

---

¹ Київський авангард. Антологія камерної музики : у 2 т. / Український ін-т; упоряд. і ред. О. Войтенко. Київ : Муз. Україна, 2020. Т. 1 / упоряд. О. Войтенко, ред. Є. Громов. 140 с.; Т. 2 / упоряд. і ред. О. Войтенко. 225 с.

(у двох томах), опубліковане на замовлення Українського інституту. У першому томі (редактор — піаніст Євген Громов) розміщено фортепіанні твори В. Годзяцького, Л. Грабовського, В. Загорцева, а також В. Губи: Три замальовки (1961), Шість картин (1961), Поголос (1962). Проте органні твори В. Губи залишалися рукописними. У квітні 2019 року з ініціативи Дрогобицької організації Національної спілки композиторів України відбулися авторські концерти В. Губи у Дрогобичі, Самборі й Стрию. Композитор прибув до Франкового краю з українським режисером, сценаристом, фотохудожником, кандидатом мистецтвознавства Сергієм Марченком. У цей час В. Губа й запропонував упорядкувати збірку його органних творів, яка з'явилася друком 2022 року в Дрогобичі [Губа, 2022].

В. Губа здобув музичну освіту у видатних педагогів — Л. Щур (клас фортепіано) у Київському музичному училищі імені Р. М. Глієра у Б. Лятошинського, Л. Ревуцького і А. Штогаренка (клас композиції) в Київській державній консерваторії імені П. І. Чайковського (сьогодні Національна музична академія України). Студентом консерваторії молодий, талановитий, упевнений у своїх поглядах, він неодноразово зазнавав критики своїх творів, переконань і вчинків від тодішньої влади і партійного керівництва, проте завжди відчував підтримку професора Б. Лятошинського. Згодом, після закінчення навчання, переслідування тривало, В. Губу то виводили зі складу спілки композиторів, то знову поновлювали. Усе це призвело до того, що його твори не виконувались і не публікувались в Україні понад десять років. Композитор завдяки своїй активній громадянській позиції і творчому пориву був дієвим членом творчих спілок і товариств в Україні: Національної спілки кінематографістів України (1970), Національної спілки композиторів України (1977), а в незалежній Україні — Міжнародного музичного товариства «Форстер» (1992), Реріхівського товариства (1992), був членом правління організації «Меморіал» (від 1994 року) та членом Національної Спілки театральних діячів (від 2005 року).

Цикл хоральних композицій «Профілі часу» В. Губа створив у 1980-х роках. Це меморіальний органний цикл із присвятами кожного із семи творів видатним представникам української культури XVIII–XX століття. Автор звуковими засобами і тембральним багатством органа яскраво змальовує мистецькі профілі відповідної епохи, композиції сприймаються як цикл хвалебних урочистих інструментальних духовних «пісень».

«Хоральна композиція № 1» дедикована Івану Барському (1713–1785) — одному з найвідоміших українських архітекторів XVIII століття і представнику українського бароко. Серед відомих барокових культових споруд І. Барського: собор у Козельцях (декор), церква Василя Великого в Кирилівському монастирі, Покровська церква, Набережно-Микільська церква на Подолі, дзвіниця київського Успенського собору та ін. Усі вони характерні новаторськими архітектурними ідеями, піднесеністю й витонченістю фасадних декорів, у яких домінують рослинні орнаменти. Органна композиція велична й побудована на основі теми хорального плану, яка звучить ніби гімн творчій спадщині І. Барського, а також як сумовита наспівна мелодія молитовного змісту, які в авторському поєднанні пов'язують дві епохи.

«Хоральна композиція № 2» присвячена Миколі Маркевичу (1804–1860), українському історичу, етнографу, письменнику, композитору, одному з перших українських енциклопедистів, який приятелював із Т. Шевченком, автору збірки обробок українських народних пісень «Народні українські наспіви» (1840), укладених для фортепіано. Композиція із присвятою М. Маркевичу також сприймається ніби виклад теми народної ліричної пісні з подальшим її варіаційним розвитком, створює просторовість звучання, обплітаючи тему цікавими мелодичними «візерунками» в супровідних голосах органної фактури.

«Хоральна композиція № 3» дедикована українському поету Олександрю Козловському (1876–1898), родом

із села Горуцьке (сьогодні Гірське) на Дрогобиччині. Він прожив усього 21 рік (через важке захворювання), однак зумів своїм обдаруванням привернути увагу Івана Франка, який видав поетичну збірку О. Козловського «Мирти і кипариси» й писав про нього як про «найталановитішого поета нашої молоді генерації» [Франко, 1905, с. 5]. Молитовний характер твору, оркестрове відчуття барвотонів органа, розвинена мелодизована лінія педальної партії музично відображають життєві й творчі трагічні перипетії молодого поета.

«Хоральна композиція № 4» присвячена Михайлові Старицькому (1840–1904) — українському письменнику, драматургу, актору, театральному і громадському діячу, керівнику першої національної професійної трупи «Театр корифеїв», видавцю літературного альманаху «Рада» (1881, 1883), про який Іван Франко піднесено писав: «Се був мов перший весняний грім по довгих місяцях морозу, сльоти та занепаду» [Франко, 1982, с. 267]. Твір сповнений химерних і різких мотивів у педальній партії, раптових змін динаміки, темпової палітри, які додають цікавих театралізованих елементів (реплік) звучанню фактури.

Павлу Житецькому (1837–1911) — українському філологу та фольклористу, першому історичу української мови, родом із Полтавщини, автору наукових праць, у яких розкрито ідею неперервного розвитку українського народу з часів Київської Русі, його мови і культури, — присвячена **«Хоральна композиція № 5»**. Твору властива гра мінорної і мажорної барв, а також настрою від молитовного, містичного, сумовитого, тривожного, улесливого до рішучого, різкого, вогнистого у створенні музичного образу постаті епохи перелому XIX–XX століть.

«Хоральна композиція № 6» дедикована Григорію Сковороді (1722–1794), українському філософу, поету, композитору, який вів усамітнене життя, мандрував, творячи, роздумуючи, спостерігаючи. Музика супроводжувала Сковороду все життя — чи у процесі викладання співів, гри

на сопілці й флейті, чи під час музичної творчості — написанні музичних композицій, а вершиною стала збірка «Сад божественних пісень, зрослий із зерен святого писання». У розгорненому органному творі В. Губа окреслює постать видатного філософа в різних проявах його творчої натури: від подорожей світом (скомороші розважальні награвання), філософських роздумів і трактатів до поетично-музичної спадщини митця (псальмові мотиви, імітація ліри), а прикінцеві багатозвучні кластери на великій гучності звучать як сув'язь стриманості й аскези із сучасним сприйняттям світу і мистецтва, намаганням привернути увагу суспільства до постаті Г. Сковороди. Публікація твору [Губа, 2022, с. 47–55] саме в розпал нападу армії росії на Україну стала символічною, адже 7 травня 2022 року рашисти прямим влучанням ракети знищили Національний літературно-меморіальний музей Григорія Сковороди в селі Сковородинівка на Харківщині в рік 300-річчя від дня його народження.

Завершальна в циклі **«Хоральна композиція № 7»** присвячена Павлу Тичині (1891–1967), українському поету, філологу, художнику, музикознавцю, музиканту, громадському діячу, який вирізнявся талантом, витонченою поезією, сповненою світла, оптимізму і життєствердності. Проте, зазнаючи постійних утисків комуністичного режиму, творчість поета перероджувалася в «ідеологічно правильну» і стала увиразненням трагедії особистості в тоталітарному суспільстві. Композиція розгорнена і сприймається як фантазія на хорал із контрастним принципом розвитку мелодичного матеріалу.

Меморіальний органний цикл «Профілі часу» В. Губи дає змогу ознайомитися з творами українських композиторів, написаними наприкінці ХХ століття, і демонструє тісний зв'язок із національним музичним матеріалом, що служить поєднанню української органної музики з давніми європейськими органними традиціями.

Список використаної літератури

1. Губа В. П. Профілі часу. Сім хоральних композицій: для органа : навч. посібник / ред.-упоряд. О. Німилович. Дрогобич : Посвіт, 2022. 74 с.
2. Купіна Д. Д. Поема для органа у творчості європейських композиторів: сучасні проєкції жанру // Науковий вісник Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. Вип. 128. Київ, 2020. С. 52–65.
3. Франко І. Я. Михайло Петрович Старицький // Франко І. Я. Зібрання творів : у 50 т. Т. 33 : Літературно-критичні праці (1900–1902). Київ : Наук. думка, 1982. С. 230–277.
4. Франко І. Я. Олександр Козловський // Козловський О. Мірти й кипариси: посмертна збірка поезій / під ред. і з передм. І. Я. Франка. Львів : Укр.-рус. вид. спілки, 1905. С. 1–20.